

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויחי

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויחי

ווען גערעכנט ווי יאָרן פון לעבן. און דער טעם איז ווייל „רעים היו ימי שני חיי“, פול מיט עמל ואנחה: פריער זיין אנטלויפן פון עשו', זיין געפינען זיך ביי לבוען וואָס ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני א. א. וו. ביז צו מכירת יוסף. קומענדיק אָבער אין מצרים האָט ער קיין צרות ניט געליטן; פאַרקערט, ער האָט דאָרט געלעבט אַ לעבן פון שלום ומנוחה זיצנדיק אין מיטב האַרץ, זעענדיק אַז אַלע זיינע קינדער זיינען גאַנץ, און יוסף אַלס משנה למלך – דערפאַר איז ערשט דעמאָלט געווען „ויחי יעקב“.

און די תורה איז כולל אַלע זיינע יאָרן צוזאַמען אינעם סך הכל פון די קמ"ז שנה, בכדי אָנצודייטן דערמיט אַז די לעצטע זיבעצן גוטע יאָר, די „ויחי-יאָרן“, האָבן געמאַכט פאַרגעסן דעם צער און עגמ"נ פון די אַלע פריערדיקע יאָרן זיינע, ביז זיי האָבן

א. „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב גו" – פרעגט מען: פאַרוואָס דאָרף די תורה שרייבען בפירוש די צאָל יאָרן וואָס יעקב האָט געלעבט אין מצרים? ווי באַלד ס'שטייט שוין אין דער פריערדיקער סדרה אַז קומענדיק אין מצרים איז געווען „ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה“, און אין דעם פסוק גופא זאָגט די תורה „ויהי ימי יעקב שני חיי שבע שנים וארבעים ומאת שנה“ – איז דאָך דערפון פאַרשטענדליך אַז אין מצרים האָט ער געלעבט שבע עשרה שנה. למאי נפק"מ אויסטיילען באַזונדער יעקב'ס יאָרן אין מצרים?

ולאידך, אויב מאיזה טעם שיהי' וויל די תורה אויסטיילען די יאָרן וואָס ער האָט געלעבט אין מצרים,

קומט עס דאָך בהמשך צו דער פריער-דיקער סדרה אַז ער איז אַלט געווען ק"ל שנה – איז דאָך איבעריק לכאורה צו געבן דעם סך-הכל פון זיינע יאָרן? דער חשבון איז קלאָר פון זיך אַליין.

פאַרענטפערן מפרשים³, אַז דערפאַר טיילט די תורה אויס די צאָל יאָרן וואָס יעקב האָט געוואוינט אין מצרים און זאָגט דערויף „ויחי“, ווייל די ק"ל שנה ביז דעמאָלט זיינען ביי יעקב'ן ניט גע-

(4) ויגש שם וברמב"ן. וראה רש"י וישלח לב, ה. וישב לו, ב.
 (5) ויצא לא, מ. ולהעיר משו"ע אדה"ז הל' נזקי גוף קו"א סק"ב.
 (6) כ"ה באלש"ך. ובתדבא"ר: מיכאן אמרו כל שהשיגתו שנה אחת טובה סמוך לזקנתו סימן יפה לו . . יעקב אבינו ה' בטובה שבע עשרה שנה שהי' במצרים והעלה עליו הקב"ה כאלו כל ימיו היו בטובה שנא' ויחי יעקב גו'. ובפס"ז (ונד"ז) במדרש שכל טוב (ס"פ ויגש) ובאזה"ח: היינו דאמרי אינשי סופך טוב כולך טוב אשריהן לצדיקים שהקב"ה מייטרן ביסורין בתחילתן ובסוף מרחם עליהם . . וע"ז נאמר טוב אחרית דבר מראשיתו.

(1) ראה אלשיך ואוה"ח כאן.
 (2) ויגש מז, ט.
 (3) וראה גם תנא דבי אליהו רבה (פ"ה) פס"ז. מדרש שכל טוב. מדרש הגדול. לקו"ת להאריז"ל. בעה"ט (ד"ה האחרון). כלי יקר (וללשון השלישי) – ריש פרשתנו.

הפסק פאָר דער התחלת הפרשה פון „וי-
חי יעקב“.

ע"פ הנ"ל איז אין דעם ניט פאַרשטאַנ-
דיק:

די סתימה פאָר די ווערטער „ויחי
יעקב“ האָט לכאורה צום אַלע ערשטן
געדאַרפט אַנדייטן אויף אַ סתימה למעל-
יותא וואָס „ויחי יעקב“ האָט גורם גע-
ווען, דיינו דאָס וואָס דעמאָלט איז
„סתם ממנו כל צרות שבעולם“? נאָך
שטאַרקער איז די שאלה: אויך פאָר דער
סתימה, דער סיום פון פ' ויגש דערציילט
וועגן דעם גוטן מצב החיים פון בניי אין
ארץ גושן, עס איז געווען אין אַן אופן
פון „ויפרו וירבו במאד“, איז בשעת אַז
גלייך נאָכדעם (אַן שום הפסק) דערציילט
דער פסוק „ויחי יעקב בארץ מצרים גו“,
איז דאָך די סברא מחייב אַז מיט דער
סתימה מיינט די תורה צו מדגיש זיין אַז
„ויחי יעקב גו“ קומט בסמיכות אַן קיין
הפסק אין זיין תוכן (הטוב) מיטן סיום פון
דער פריערדיקער פרשה¹¹ — איז פאָר-

אַלע אויסגעזען ווי גוטע יאָרן: „כולן
שוין לטובה“.

עס איז אָבער נאָך אַלץ ניט גלאַטיק:
אמת טאַקע, אַז וויבאַלד די לעצטע יאָרן
זיינען געווען „בטובה“ האָבן זיי יעקב'ן
אזוי פאַרגיטיקט ביז צו מאַכן עם פאַר-
געסן די יסורים פון אַלע פריערדיקע
יאָרן; ווי קען מען אָבער מוסיף זיין אַ סך
הכל, וואָס איז באַוואוסט — מער ניט כדי
צו מדגיש זיין אַז „כולן שוין“, און נאָכ-
מער „כולן שוין לטובה“, בשעת 130 יאָר
זיינען געווען „מעט ורעים“ (היפך הטוב),
און די 17 יאָר זיינען געווען ויחי (תכלית
החיים והטוב)?

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין דורך
מבאר זיין דברי המדרש⁸ און פרש"י אין
אָנהויב פון אונזער סדרה. דער מדרש
זאָגט: למה פרשה זו סתומה מכל הפר-
שיות של תורה אלא כיון שנפטר אבינו
יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל,
ד"א למה הוא סתומה מפני שבקש יעקב
אבינו לגלות את הקץ ונסתם ממנו, ד"א
למה היא סתומה מפני שסתם ממנו כל
צרות שבעולם.

די קשיא „למה פרשה זו סתומה“
מיינט בפשטות — בפשוטו של מקרא —
דאָס וואָס ס'איז ניטאָ קיין ריוח פאָר
די ווערטער „ויחי יעקב“, וויבאַלד אַז
ס'הויבט זיך אַן אַ נייע סדרה — איז
פאַרשטאַנדיק אַז דאָ, ווי באַ אַלע אַנדע-
רע סדרות פון דער תורה¹⁰, דאַרף זיין אַ

ע"ד נו"ן הפוכה בס"פ נח, נקוד שבכמה תיבות
וכו'. היינו שכן היו כתובים הספרי לימוד שלהם
(משא"כ — תגין. וי"ל שלכן לא נמצא בפרש"י
עה"ת מעיני התגין) —

ולכאורה, באם כן הוא, כדאי להחזיר עטרה
ליושנה ולהדפיס כן בחומשים שלנו (ע"ד
שעושים בסמניות שבפ' בהעלותך. ואם מפני
שלא להכנס למחלוקת — הרי גם בהעלותך
— מחלוקת ישנה באופן הסמניות — ראה אור
תורה (להר"ם די לינזאני) בהעלותך י, לה. מנחת
שי שם).

(11) וכ"ה בזהר פרשתנו רטז, ב (דעת ר"ש).
ובאלישיך כאן. ובחוקיני: ד"א סתומה היא על
השענין מחובר למעלה שהתחיל למנות שנותיו
של יעקב ועדיין לא השלים החשבון עד עכשיו
(וכ"ה בטור הארוך). ובכלי יקר ביאר דכל הג'
פירושים שבסתימת הפרשה למדין מזה שויחי
יעקב נסמך להפ' שלפנ"ז.

(7) משא"כ בשרה מתאים „כולן שוין לטובה“
(רש"י ר"פ חיי שרה) לפי שבת ק' כתב כ' לחטא
ובת כ' כתב ז' ליופי (פרש"י שם מב"ר שם).
ובב"ר: כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים.
וראה במפרשי המדרש ופרש"י. ובגו"א שם דכל
כלל וכלל הוא אחד שאינו מחולק.

(8) בר' ותנחומא (באבער) ריש הפרשה.
(9) רא"ם וגו"א בפרש"י, ופ"י מהרז"ו במדרש.
(10) שגם בן חמש למקרא יודע זה, כמו שיועד

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין לויט דעם וואָס מפרשים¹⁵ פאַרענטפערן די קשיא אויף די צוויי טעמים: אויב דער טעם פון סתימת הפרשה איז „לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו כו“ אָדער ווייל „שבקש לגלות את הקץ

וואָס קומט דער טעם פון „סתם ממנו כל צרות שבּעולם“ אין מדרש אֵלס לעצטער פון די טעמים, און די ערשטע (ד.ה. – עיקר־דיקע) טעמים אויף סתימת הפרשה זיינען גאָר ענינים וואָס זיינען להיפך פון „ויפרו גו' ויחי יעקב בארץ מצרים“?

נאָכער איז שווער אין פרש"י על התורה: ויבאֵלד אֵז דרכו לפרש פש"מ, האָט ער דאָך לכוּ' געדאַרפט אָננעמען אֵלס עיקר דעם טעם הסתימה ביי „ויחי יעקב“ וואָס דריקט אויס אָן ענין טוב אין שייכות צו ויפרו גו' און צו חיי יעקב (כנ"ל – און ניט צו אָן ענין פון היפך הטוב, וואָס איז פאַרארזאָכט געוואָרן דורך זיין פטירה – היפך „ויחי יעקב“) –

איז ניט מובן: א) דוקא אָט דעם דריטן טעם אין מדרש „סתם ממנו כל צרות וכו“ (אַמנענטסטן צו פשטות המקרא) בריינגט ניט רש"י, (ב) אויך די צוויי טעמים פון מדרש, וואָס רש"י ברענגט יע, האָט ער זיי לכאורה געדאַרפט שטעלן אין אַ פאַרקערטן סדר¹² – לויטן צווייטן טעם איז די סתימה פאַרבונדן מיט חיי יעקב (הגם אֵז די סיבה צו יעקב'ס רצון צו מגלה זיין דעם קץ איז געווען דאָס וואָס ס'איז געווען סמוך לפטירתו¹³, איז עס אָבער פאַרגעקומען בחייו), בעת דער ערשטער טעם רעדט וועגן אַ זמן וואָס איז נאָך דער פטירה פון יעקב (ובפרט, אַז אויך דער ענין לא־טוב איז דאָ נאָך מער האַרב ווי לויטן צווייטן טעם)¹⁴.

בהקוּשא „מכל הפרשיות של תורה“ שאי במדרש. מוסיף: א) נסתמו עיניהם ולבם של ישראל*, (ב) מצרת השעבוד, (ג) לגלות את הקץ לבניו.

והנה ההוספות מובנות – נוסף על העיקר – שרש"י צריך לפרש ככל הדרוש לבן ה' למקרא: א) „נסתמו עיניהם כו“ כי עפ"י מודגשת השייכות לסתימת הפרשה.

ב) „מצרת השעבוד“, דהרי גם בהיותם בארץ פלשתים וכנען היו בשעבוד אבימלך וכו' ובאופן דגר כו' (ראה פרש"י וישלח לו, ז). וביותר יוקשה מפרש"י הקודם דמפורש שונסתעבודו דד"ו שנה (מקץ מב, ב). ולכן מוכרח רש"י להוסיף „מצרת“ וראה ג"כ פרש"י וזאת ו, טז ומפרש"י רש"י כאן (רא"ם. גו"א. דברי דוד. משכיל לדוד. ועוד). ג) „לבניו“ – כמפורש בקרא: ויקרא יעקב אל בניו . . . ואגידה לכם.

אמנם מה שמשמט „מכל הפרשיות של תורה“ צ"ע, דהרי זהו היסוד להקוּשא, ואין לומר דרש"י ס"ל דגם פ' ויצא היא סתומה לגמרי (כהדיעה שהובא בקרית ספר (להמאירי) ר"פ ויצא. הגמ"י פ"ח מהל' ס"ת (סק"ג). מנחת שי ר"פ ויצא) דא"כ הו"ל לומר זה ולבאר טעם הסתימה גם בר"פ ויצא (וכמ"ש הגמ"י שם).

וי"ל בפשטות: א) בפ' ויחי – עדיין אין הכרח שידע ע"ד כל הפרשיות שבתורה, כיון שלמד רק חזונו אחד. (ב) אין הכרח להודיע עדיין, כיון שבפשטות מובן שבין סדרה לסדרה צ"ל הפסק יותר – מאשר בין תיבה לתיבה. ועל אתר קשה למה פרשה זו סתומה.

(15) ראה רא"ם, גו"א, דבק טוב, ועוד.

(* ועד"ז הוא בזהר שם דעת ר' יעקב, אסתימו עיניהן דישראל". אבל לא קאמר שזהו מצרת השעבוד כ"א „בשנתא דמית יעקב“ (דמשמע כבנצוא"א: שנתתו מישראל מעיינות הזכומה שרי' מגלה יעקב). אבל בבב"ר ר' יהודה שם דסתימת הפ' דכדן נחתי לגלותא ואשתעבידו בהון“.

(12) אף ש"כ"ה במדרש, הרי המובא בפרש"י הוא פש"מ. ובפרט שכאן אינו מקדים כו' רבותינו דרשו. ולהעיר שבכמה דפוסים (וכ"ה בדפוס ראשון ושני, וברש"י כת"י) אי' בסיום פ' רש"י עצמו „בב"ר“, וכן הובא ברא"ם וגו"א. אבל בכמה דפוסים מוכח שהיא הוספת המעתיקים (המדפיסים).

(13) כדלקמן מט, א. ובפרש"י.

(14) בפרש"י עוד שינויים במדרש: משמט

דארף דאָך זיין אַ הפסק ריוח מער ווי

דהרי ב"ר היא אגדת א"י (פרש"י ויגש מז, ב), ולבני מערבא דמסקי לאורייתא לג' שנים, גרי חלוקה מפורטת יותר להם בתורה ולא ג"ן סדרים שלפנינו, ולפ"ז לכא' אינו מוכרח לומר ד,פרשה זו סתומה" הכוונה לכל הסדרה דוחי – אבל גם עפ"ז מסתבר לומר כן, כיון שהמדובר בהתחלתה: וקברתי בקבורתא ויאמר אנכי אעשה כדברך סיומו בסיים הסדרה לאחרי מיתת יעקב. ויתירה מזו: גם לפי החלוקה לסדרים כפי שהוא במסורה – קנדה) (ראה פתיחתא לאסת"ר ג) מג סדרים לבראשית כו' (נסמן בסוף כמה חומשים), או קסז, "סדרי הראשונים" שמונה בקרית ספר המאירי שלדעת כמה זוהי החלוקה דבני א"י* (ראה רד"ל במבוא לפסיקתא דר"ב הערה ב. אבן ספיר ח"ב ע' רכח ואילך), אין ויחי גם ראש סדר** אלא בא באמצע הסדר, ואת יהודה שלח" שבפ' ויגש (ראה קרית ספר סוף פ' ויגש וריש פרשתנו ועד"ז פ' הרשב"ם גם לפי החלוקה שלנו, דהתחלת פ' זו היא מוישב ישראל בארץ מצרים שבפ' ויגש), ולדעת כמה מסודר מדרש רבה ע"פ ראשי הסדרים שבא"י (ראה בהנסמן בתו"ש שבשו"ג)** עכצ"ל דהמדרש רבה כאן – קאי להשיטה דוחי היא התחלת פרשה כמפורש בלשונו.

ולפרש"י – בכלל אינו נוגע כהנ"ל ובהערה שלפני – שהרי בן חמש למקרא בזמן רש"י ואילך יודע רק מסיום התורה בכל שנה. ופשוט.

לישראל... ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת.

(* או לבני א"י דגומרים לג' שנים ומחצה – חילוף מנהגים בין בני א"י ובני בבל אות מח וראה שם אות מח – במהדורת לוי) ואז י"א שיש קנה סדרים, כבמס' סופרים פט"ז ה"י: קנה פרשיות שכתוב בתורה... הלכך קבעו קנה סדרים בתורה בכל שבת כו'. ראה נחלת יעקב שם. וראה בכהנ"ל (עי' הסדרים דבני א"י) – בהמובא בהמקרא והמסורה להר"ר מרגליות פ"א, תוי"ש חיי"ט ע"ש ואילך.

(** אבל בפ' ר"ח (מגילה שם) שבני מערבא פוסקין כל פרשה ג' פרשיות.

(*** אבל להעיר שכמה הוכיחו שהדרשה, למה פרשה זו סתומה כו' אינה מב"ר אלא נתוסף מהתנחומא לבי"ר. ובכמה כ"י אינו (ראה באבער לתנחומא ריש הפרשה. מנח"י (אלבק) ר"פ צה. ומבוא לבי"ר פ"ט).

לבניו ונסתם כו" – האָט דאָך די סתימה געדאַרפט זיין שפעטער אין די פסוקים וואו ס'רעדט זיך וועגן סתימת הקץ אָדער וועגן פטירת יעקב? און מ'פאַרענטפערט, אַז אַ סתימה אין מיטן סדרה איז ניט קענטיק, דאַקעגן אין אַנ-הויבס סדרה.¹⁶

בשעת די סתימה איז אין אָנהויבס סדרה – וואָס מיט אַ נייער סדרה הויבט זיך אָן¹⁷ אַ באַזונדער ענין¹⁸ –

16 ברא"ם כ' זה בנוגע לטעם הב' – שביקש לגלות את הקץ, ורשם א"א לסתום (היינו בלי שום ריווח כלל) דלא מינכרא מילתא כמו בתחלת הפ"י. אבל בדבק טוב ובש"ח הקשו גם לפי הא' דהו"ל לסתום בפ' שבה נכתבה מיתתו של יעקב (וכ"כ בפ' מהר"ו במדרש דלטעם הא' הי' יותר נכון לעשות הסתימה אצל ויגש).

17 ואף שרק חלוקת הפרשיות (דפתוחות וסתומות) היא למשה סמיני (ראה ברכות יב, ב: כל פרשה דפסקה משה כו'. וראה תו"כ ופרש"י ר"פ ויקרא ומה היו ההפסקות משמשות כו'). משא"כ חלוקת הסדרות. והרי יש מסיימים התורה לשלש – שלש וחצי שנה (מגילה כט, ב. רמב"ם הל' תפלה רפ"ג. חילוף מנהגים בין בני א"י ובני בבל את מ"ח), הרי חלוקת הסדרות ע"פ מה שמסיימים קריאת התורה בכל שנה י"ל דקיימת היא גם להמסיימים בג"ש, אלא שהם מחלקים כל סדרה לג' וכו'. ועפ"ז יתווך שלכ"ע יש ג"ן סדרים דאורייתא (אף שכא"א חלוקה לג', לז' קרואים וכו'). ובכל אופן פשוט שזה שחלקהו לסדרות – אפילו את"ל שאינו מדאורייתא כחלוקת פתוחות וסתומות – ה"ז מפני שהם ענינים נפרדים. וראה רא"ם כאן, מפני שעורא ע"ה לא תיקן תחלת הפרשה הזאת מן ויחי יעקב כו" (וראה גו"א). ולהעיר דבקריית ספר להמאירי (מאמר ה' ח"א) כ' שאף בזמן הנביאים היו משלימים כל התורה בכל שנה. ובאוי"ז הל' שבת סמ"ה, כי מימות משה רבינו נתקן לקרות התורה בפרשיות¹ ולהשלימה בכל שנה". וראה זהר בכ"מ (מהנ"ע וירא קד, ב. ח"ב רו, ב. תקו"ז תי"ג (כט, רע"ב). ובהנסמן בנצוצי זהר בכהנ"ל) הדיק דג"ן סדרים דאורייתא*.

18 אמנם עפ"ז (וע"פ הערה שלפני"ז) צע"ק,

(* וראה תנחומא תשא ג: וכן משה למד תורה

ד. דערמיט ווערן פאַרענטפערט ביידע אויבנדערמאָנטע קשיות (וואָס רש"י איז משמית דעם דריטן טעם, און דער סדר פון די צוויי געבראַכטע טעמים):

וויבאַלד די סתימה איז פאַרבונדן מיט פטירת יעקב און מיט די פאַסירונגען אין שייכות מיט דער פטירה, האָט במילא אין פשוטו של מקרא קיין אָרט ניט אַז די סתימה פון דער סדרה וואָס רעדט וועגן פטירת יעקב זאָל רומז זיין אויף „שסתם ממנו כל צרות“: סיי אין זמן – „שסתם ממנו“ איז געווען באַלד באַם קומען אין מצרים זיבעצן יאָר פאַר זיין פטירה; סיי אין תוכן – דער ענין פון „שסתם ממנו כל צרות שבעולם“, וואָס איז תכלית החיות, איז אין קעגנזאָץ צום ענין הפטירה של יעקב. דערפאַר איז רש"י אינגאַנצן משמית דעם דריטן טעם²⁰. מטעם זה איז אויך קיין קשיא ניט וואָס „שביקש לגלות“ שטעלט רש"י אַלס צווייטן טעם, ווייל אין שייכות צו פטירת יעקב איז דער טעם „שנפטר כו“ נענטער צו פשוטו של מקרא (וויבאַלד די פטירה גופא איז געווען די סיבה צו דער סתימה, משא"כ „ביקש לגלות כו“)²¹.

20 משא"כ במדרש הוא, כשמו, ע"פ דרש – מתאים גם „שסתם ממנו כל צרות כו“ (כתירון ג' עכ"פ) שאב מסביבת ויחי יעקב בארמ"צ. כבפנים ס"ב.

21 ומה שטעם הא' לבד אינו מספיק – י"ל: כיון שסו"ס הסתימה היא אצל תיבת „ויחי יעקב“ ורוב פסוקי הסדרה (מספר 1) מדובר בזמן חיי יעקב, מסתבר שהסתימה (אף שהיא לפני פטירתו, אבל) היא בענין השייך גם לחייו. ולכן פי' „שביקש לגלות את הקץ כו“, שהי' בחייו עדיין. אבל א' מכיון שענינה ותוכנה של הסדרה היא פטירה, כבפנים, ב' לצעם הב' – הפ' ד' ויקרא יעקב אל בניו" (בו מבואר דבקש יעקב כו') הי' צ"ל עכ"פ

ע"ד הרגיל – איז בשעת ס'איז לגמרי ניטאָ קיין ריוח – ס'איז סתום – און די ענינים שטייען דאָך אין צוויי באַזונדערע סדרות איז מסתבר לומר אַז די סתימה ווייזט ניט אויף סתימת פון פרטיות'דיקע פסוקים און ווערטער וואו די סתימה געפינט זיך, נאָר זי איז פאַרבונדן מיט כללות תוכן הסדרה (און דערפאַר ווערט זי נרמז בתור הקדמה צו דעם תוכן הסדרה וכדלהלן).

און היות אַז דער עיקר תוכן פון דער סדרה „ויחי“ איז וועגן מאורעות וואָס זיינען ניט בשייכות צום אופן החיים פון יעקב אבינו אין ארץ מצרים [דאָס ווערט דערציילט אין פ' ויגש, אַז יעקב ובניו זיינען געווען אין מיטב הארץ ביז צום סיום „ויפרו וירבו מאד“ –] נאָר וועגן מאורעות וואָס זיינען בקשר צו זיין פטירה ביז צו זיין פטירה בפועל (פון „ויקרבו ימי ישראל למות“ אין אָנפאַנג פרשה, און דער המשך הענינים וועגן יעקב אָבינו'ס ברכות צו יוסף ובניו און דערנאָך די ברכה לבניו – ענינים וואָס זיינען שייך צום זמן שקודם הפטירה); ובפרט אַז באַלד בתחילת הסדרה ממש¹⁹, אין דעם ערשטן פסוק, ווערט געבראַכט דער סך-הכל פון כל שני חיי יעקב,

איז דערפון פאַרשטאַנדיק אַז מיט דער „פרשה סתומה“ מיינט די תורה אָנדייטן אויף אַ סתימה בקשר צו דעם תוכן כללי פון דער פרשה – פטירת יעקב.

19 עד"ז כ' ברא"ם: כיון שזנה כאן כל שנתיי זהו מקום מיתתו. אבל אי"ז מספיק (בפרש"י עכ"פ). משא"כ במדרש – ראה בהערה הבאה) דלפי"ז הו"ל להקדים תירוש הב' כיון שכאן סו"ס מדובר עוד בחייו, וצ"ל כבפנים דכאן היא התחלת כל הסדרה. וראה לקמן בפנים.

ו. דער ביאור אין דעם: אמיתיות ענין החיים איז אַזאַ חיים וואָס איז אַלעמאַל חי – האָט אַ קיום נצחי אָן שינויים²⁵; וואָס דערפאַר איז די אמת'ע מציאות פון חיים פאַראַן נאָר ביים אויבערשטן – דער מקור החיים. ווי עס שטייט²⁶, „והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים“, וואָס „אמת“ איז אַ זאָך וואָס ווערט ניט נפסק (נשתנה). אויב אָבער אין דעם איז דאָ אַ הפסק ווערט עס אָנגערופן „כזב“ [וואָס דערפאַר געפינט מען אַז טייכן וואָס ווערן אויסגעטריקנט איינמאַל אין זיבן יאָר ווערן זיי אָנגערופן „נהרות המכוד בן“, און זיי זיינען פסול לקידוש מי חטאת, ווייל זיי זיינען ניט קיין „מים חיים“²⁷].

בהתחלת הסדרה מדובר ע"ד מיתת שרה וכל המשך הסדרה מדובר בענינים אחרים. ונתבאר בארוכה לעיל שיחה א' לפ' חיי שרה. ועוד.

25 בכל הבא לקמן ראה ד"ה וביום שמחתכם תרבי'. הגהות לד"ה פתח אלי' תרבי'. קוני' ומעין מ"ב פ"ב. ד"ה ראשית גוים תר"פ. ד"ה כל המרחם תש"ט פ"א (ושם הובא זה לענין דיעקב דוקא מדתו מדת האמת). ועוד.

26 ירמ' י, י.

27 פרה פ"ח, מ"ט.

הטעם שכשנפסקין „לשנים רבות יותר משבע“ אינם מים „מכזבים“ (רמב"ם הל' פרה פ"ו הי"ב. וראה תויו"ט במשנה שם) – י"ל:

מכיון שכל מציאות העולם הוא „כזב“ (שהרי קיומו רק שית אלפי שנין). בהכרח לומר שכוונת הכתוב ב„מים חיים“ היא „חיים“ שבערך הבריאה גופא. ומכיון שכל שמיטה היא תקופה בפ"ע (ראה מפרשי התורה ר"פ בהר בטעם דאפקעתא דמלכא היא אחת לו' שנים), לכן ההפסק „לשנים רבות יותר משבע“ אינו נקרא „כזב“ בערך הקיום שבהבריא. [ועד"ז י"ל להפירוש (רע"ב, ר"ש ורא"ש במשנה שם) שכשנפסקין אחת ביוב"ל אז מקירו מים חיים, שהרי יובל הוא „לעולם“ (וכדו"ל עה"פ ועבדו לעולם – משפטים כא, ו. קידושין טו, סע"א. פרש"י עה"פ].

ה. עס בלייבט אָבער נאָך ניט פאַר-שטאַנדיק (בפנימיות הענין): פאַרוואָס הויבט זיך טאַקע אָן די סדרה מיט „ויחי יעקב“, וויבאַלד די גאַנצע סדרה רעדט זיך וועגן דער פטירה פון יעקב און די פאַסירונגען אין שייכות מיט איר? הן אמת, אַז דער סך-הכל פון שני חיי יעקב קומט אין פאַרבינדונג מיט זיין פטירה, ווי געזאָגט פריער, דערמיט ווערט אָבער בלויז רעכט די שייכות פון צווייטן האַלבן פסוק – „ויהי ימי יעקב גו'“. אָבער דער ערשטער האַלבער פסוק „ויחי יעקב בארמ"צ שבע עשרה שנה“, וואו עס ווערט דערציילט וועגן יעקב'ס בעסטע יאָרן, וואָס פאַר אַ קישור האָט עס מיט פטירת יעקב? לפי זה האָט גאָר די חלוקת הסדרות געדאַרפט זיין: „ויחי יעקב בארמ"צ שבע עשרה שנה“ דאָס האָט געדאַרפט זיין דער סיום פון פ' ויגש, וואו עס ווערט דערציילט „ותחי רוח יעקב אביהם“²² און „וישב ישראל גו' ויפרו וירבו מאד“ און „ויהי ימי יעקב גו'“ – די התחלה פון פ' „ויחי“.

נאָך דאַרף מען פאַרשטיין: ווי גע-רעדט שוין אייניגע מאָל²³, האָט דער נאָמען פון אַ סדרה אַ פאַרבונד מיטן תוכן פון דער גאַנצער סדרה – היינט ווי אַזוי ווערט די סדרה אָנגערופן מיטן נאָמען „ויחי“ אין דער צייט וואָס דער אינהאַלט פון דער סדרה איז פטירת יעקב – היפך פון דעם ענין פון „ויחי“²⁴?

פ' שתומה (הפסק ט' אותיות) ולא פ' פתוחה לגמרי, ולכן טעם העיקרי הוא תי' הא'. וראה מפרשים שבהערה 16.

22 מה, כז.

23 ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך.

24 ויתירה מזו אינו מובן בפ' חיי שרה, שתיכף

אָבער בכדי אַז אָט דער אמת'ער
 „חיים“ – די דביקות באלקות – פון אַ
 אידן זאָל זיך אָנעסן אין עולם הזה
 הגשמי, וואָס פאַרשטעלט אויפ'ן אמת
 פון עניני אלקות, איז עס דוקא דורכדעם
 וואָס ער גייט דורך די נסיונות און
 בלבולים און שטערונגען אין זיין דבי-
 קות און דאָך בלייבט ער גאַנץ און
 אומגעענדערט אין קיום התומ"צ – דע-
 מאַלט ווערט נתגלה מיט דער פולער
 קלאַרקייט זיין (אמת'ער) חיות ווייל זיין
 דביקות באלקות קען ניט געענדערט
 ווערן.

ז. לויט דעם איז פאַרשטאַנדיק די
 שייכות פון „ויחי יעקב“ צו דער כללות
 הסדרה (וואָס עיקר ענינה איז פטירת
 יעקב) און אויך דער טעם וואָס די גאַנצע
 סדרה רופט זיך „ויחי“:

במשך די אַלע פריערדיקע יאָרן
 האָט מען ניט געזען זיכער צי זיי

און דערפאַר זאָגן חז"ל²⁸ אַז „חותמו
 של הקב"ה אמת“, וואָרום „אמת“ איז
 צונויפגעשטעלט פון דריי אותיות:
 אלק"ף – דער ערשטער אות פון א"ב,
 מ"ם – דער מיטלסטער אות, תי"ו –
 דער לעצטער אות; וואָס באַווייזט אַז
 ער איז אַן קיינע שינויים, כמ"ש²⁹ אני
 ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אל-
 קים.

און דאָס מיינט דער פסוק: „וה'
 אלקים אמת“, וויבאַלד מהותו ית' איז
 „אמת“, וואָס ווערט קיינמאַל נישט
 נפסק און נשתנה ח"ו, איז „הוא אלקים
 חיים“, איז ער ית' די אמת'ע מציאות
 פון חיים.

משא"כ נבראים, וויבאַלד זיי זיינען
 ניט קיין אמת'ע מציאות מצ"ע – זיי
 זיינען דאָך נתהווה געוואָרן און זיינען
 בעצם הווים ונפסדים – איז במילא ביי
 זיי מצ"ע אויך ניט שייך קיין אמיתיות
 החיים, סיידין דאָן ווען דער נברא איז
 דבוק און פאַרבונדן מיט אלקות.
 ומהאי טעמא ווערן אידן אָנגערופן
 „חיים“³⁰ – צוליב זייער דביקות אין
 אלקות, ווי עס שטייט³¹ „ואתם הדב'
 קים בהוי' אלקיכם חיים כולכם היום“,
 אַז אויך זיי זיינען חי וקיים לעד
 בקיום עצמי³².

מחוץ לה שאינו מתייחד עמהם“ (ד"ה צהר תעשה
 תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א)), וראה מו"נ ח"ב
 הקדמה יב, ומצד עצמם הם נפסדים. ועד שגם
 עכשיו הם הווים ונפסדים בעצם מהותם, אלא
 שאינו ניכר והם נראים חזקים, וכשיעלה רצון
 הבורא, אז תוכר ההפסדות שהי' בהם כל משך
 קיומם (ד"ה אתה הוא הוי' לבדך תש"א בתחילתו)
 – ראה בכז' לקו"ש ח"ה ע' 98 הערה 19, 21.

ועפ"ז יובן מה שבד"ה וביום שמחכתם ופתח
 אלי' שם הובא לענין שהאור הוא קיים בקיום
 עצמי להיותו דבוק בהמאור, זה שע"י הוא
 התהוות יש מאין, ויש בו כח העצמות דמציאותו
 מעצמותו, ובפתח אלי' שם הובא זה גם בנוגע
 לנשי' „מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם כו“
 – כי נוסף ע"ז שאמיתית ענין הקיום והנצחיות
 הוא דוקא מצד הענין דמציאותו מעצמותו,
 כמבואר שם, וראה ד"ה תקעו שם. משא"כ
 בנבראים שהוא רק מצד כח הא"ס, הרי ההוכחה
 שזהו מצד דביקותם ונעשה ענינם הפנימי שהם
 עצמם קיימים בקיום נצחי הוא דוקא כאשר גם
 הם פועלים ומהווים ואינו ממפיק זה שנראה בהם
 בעצמם ענין הנצחיות. ואכ"מ.

(28) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א. דבר" פ"א י.
 שהשר" פ"א ט, א.

(29) ישע"י מד, ו.

(30) אבות דר"ב ספ"ד: עשרה נקראים חיים
 הקב"ה תורה וישראל כו'.

(31) ואתחנן (ד, ד), הובא באדר"נ שם.

(32) דאף שישנו ענין הנצחיות גם בנבראים
 שצבא השמים קיימים באיש וצבא הארץ קיימים
 במין שהוא מצד כח הא"ס הפועל שהם עצמם
 יהיו קיימים באופן נצחי, ועד שזה שלע"ל יופסדו
 הוא רק מצד רצון הבורא (ראו בארוכה ס'
 החקירה להצ"צ בתחילתו. שם ע' ואל"ך. ד"ה
 תקעו תש"ו ועוד), הרי כח הא"ס שבנבראים, הוא

בצדקו³⁸, ביז אַז אויך מנשה ואפרים, וואָס זיינען געבאַרן געוואָרן אין מצרים ערות האַרץ, זיינען ראוי לברכה, און אויף אַזוי פיל אַז אידן בכל הדורות וועלן זיך בענטשן מיט זיי: „שימך אלקים כאפרים וכמנשה“³⁹].

דאָס ערשט האָט מגלה געווען יעקב'ס אמת'ן חיות⁴⁰, אַז אויך אַלע זיינע פריערדיקע יאָרן, הגם בחיצוניות פול מיט יסורים און עגמ"ג, זיינען בפנימיות געווען – „ויחי יעקב“; און דערפאַר זיינען די לעצטע זיבעצן יאָר אין מצרים אַ קלאַרער באַווייז אַז „כּוֹלן שוין לטובה“.

ת. דערמיט איז מובן וואָס די סדרה ווערט אָנגערופן „ויחי“ הגם אַז אין איר רעדט זיך ניט נאָר וועגן די מאורעות פון יעקב סמוך לפטירתו נאָר אויך פטירת יעקב און וועגן דעם זמן וואָס נאָכדעם:

די גמרא⁴¹ זאָגט אַז „יעקב אָבינו לא מת מה זרעו בחיים אף הוא בחיים“, און דערפאַר שטייט ניט ביי יעקב'ן דער ל' מיתה⁴², וואָס דער פירוש דערפון איז⁴³: דער אמת'ער חיים פון יעקב באַשטייט אין דעם וואָס „זרעו בחיים“ –

ד. ה. להיות אַז דער אמת'ער ענין

זיינען יאָרן פון (אמת'ן) „ויחי“, פון „ואתם הדבקים בה"א חיים וגו'"³³, ובפרט אַזאָ דביקות און חיים וואָס איז בהתאם צו דרגת „האבות הן הן המרכבה“³⁴ – וואָרום דער כלל פון „אל תאמין בעצמך עד יום מותך“³⁵ איז דאָך געזאָגט געוואָרן אויך בשייכות צו צדי-קים³⁶ (און בפרט אַז יעקב אבינו האָט בפירוש חושש געווען „שמא יגרום הח"טא"י³⁷); און דערפאַר איז זיין דרגא פון דביקות במשך פון אַלע יאָרן אויך אין א"י, און דאָס דורכגיין אַזוי פיל צרות און יסורין, נאָך אַלץ ניט געווען קיין גענוגנדיקער באַווייז אויף זיין אמת'ן „ויחי“, און אַפילו אויך ניט דאָס וואָס ער האָט געזען אַז אויך זיינע קינדער ובני בניו זיינען צדיקים, וויבאַלד זיי האָבן זיך געפונען אין א"י און מ'קען ניט וויסן ווי זייער מצב קען זיין אין אַ פאַרגרעבעטער לאַנד –

בשעת אָבער יעקב האָט דערגרייכט דעם זמן פון סמוך לפטירתו, ובפרט אַז אינצווישן איז געווען דער קומען אין מצרים און איבערצייגן זיך אַז אויך וואוינענדיק אין ערות הארץ איז ער בשלימות הכי נעלה אין קיום התורה ומצות ביז דער לעצטער רגע פון זיין לעבן; און בפרט נאָך ביים זעען דאָרט אַז „מתו שלימה“, אַז אַלע זיינע קינדער זיינען גאַנץ אין זייער צדקות [און אויך יוסף, ניט קוקנדיק וואָס „מלך הוא“ און „נשבה בין הגוים“, איז „עומד

38) ראה זהר פרשתנו שם סע"א ואילך.

39) מח, כ ובפרש"י.

40) להעיר שעד"ז הוא בשרה – ראה זח"א קכב, ב (הובא באוה"ת שם): „שרה זכתה לחיין עלאין וכו'" דהיינו ע"י שירדה למצרים ונחתת וסלקת ולא אתדבקת ב"י“.

41) תענית ה, ב. זהר פרשתנו רלה, רע"ב. רמח, ב. ובכ"מ.

42) זהר שם רמח, ב. פרש"י פרשתנו מט, לג. תוס' תענית שם ד"ה יעקב.

43) ראה רשב"א לתענית שם. ועוד.

33) ראה זהר פרשתנו (רטז, א): ויחי יעקב .. ועמך כולם צדיקים .. מ"ט בגין דמתדבקין בגופא דמלכא דכ' ואתם הדבקים גו' חיים (הובא באוה"ת פרשתנו ע' שנד).

34) ב"ר פמ"ו. ו. פפ"ב, ו.

35) אבות פי"ב מ"ד. ברכות כט, א.

36) ראה ברכות שם. זח"א ג רפה, א.

37) ברכות ד, א. פרש"י וישלח לב, יא.

דריטן טעם פון מדרש „שסתם ממנו כל צרות שבועולם“ און ברענגט בלויז די צוויי טעמים „שנפטר יעקב כו“ און „שביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו“, וועלכע האָבן אַ שייכות מיט פטירת יעקב.

ע"פ הנ"ל איז דאָס אויך מתאים, בפנימיות הענין, מיט דעם וואָס דוקא די סדרה פון פטירת יעקב ווערט אנגערוּפן „ויחי“ – וואָרום דוקא דורך די צוויי פירושים ווערט אַרויסגעבראַכט און אונטערשטראַכט, אַז דער אמיתית החיים איז נמשך געוואָרן אויך בבניו, אַז זייער אמת'ער לעבן בגלוי איז געווען דער ענין פון קיום התומ"צ – דביקות אין אלקות;

דאָס וואָס אידן לערנען תורה און זיינען מקיים מצות אין אַ צייט ווען ס'איז ניטאָ קיין שעבוד וגלות – איז עס ניט קיין גרויסער חידוש; נאָכמער, אַפילו ווען אידן היטן אָפּ תומ"צ זייענדיק אין גלות, אָבער דער מצב פון גלות איז אַזאָ אַז מ'פילט בגילוי דעם „קץ“, די גאולה – מ'ווייס בהשגה דעם קץ און „אויס גלות“, דעם אויסגעלייזט ווערן און אַרויס פון גלות – אויך אין דעם זאָגט זיך נאָך ניט אַרויס דער שלימות'דיגער „ויחי“ פון אידן. בשעת אָבער דער שעבוד און צרת הגלות איז אַזוי גרויס אַז בשכל אנושי זעט מען גאַרניט ווי אַזוי מ'קען פון אים אויסגעלייזט ווערן – „נסתם הקץ“ – און דאָך גלויבט מען באמונה שלימה אַז די גאולה וועט קומען, ביז „אחכה“⁴⁶ לו בכל יום שיבוא, און אין דעם מיצר און יסורי הגלות לערנט מען תורה און מ'איז

פון חיים איז דאָס וואָס איז נצחיוֹר תדיק און קיים לעד²⁵ [ע"ד ווי דאָס איז, כביכול, באַ דעם אויבערשטן דער מקור החיים, צו וועמען אידן זיינען דבוק]⁴⁴, דעריבער זעט זיך אַן דער אמת'ער חיים פון יעקב דוקא ווען מען זעט די נצחיוֹר תדיקייט דערפון, אויך נאָך דעם ווי די נשמה גייט אַוועק פון גוף; דאָס מיינט אַז ניט נאָר דער חיות ודביקות בלייבט נצחיות'דיק אין חיי הנשמה, נאָר אויך למטה אין עוה"ז⁴⁵ בלייבט דער אמת'ער חיות פון יעקב'ן – אין זיינע קינדער, אַז זיי לעבן דעם אמת'ן חיים פון יעקב אָבינו.

לויט דעם איז נאָך געשמאַקער דעם טעם וואָס די סדרה ווערט אנגערוּפן „ויחי“: דערמיט איז ניט בלויז מודגש אַז אויך לאחרי פטירת יעקב איז נאָך אַלץ שייך צו זאָגן „ויחי יעקב“, נאָר נאָכמער: דוקא דעמאָלט, לאחרי פטירתו, איז ערשט קענטיק דער אמת'ער נצחיוֹר תדיקער „ויחי יעקב“.

ט. מ'האָט פריער גערעדט אַז מצד דעם וואָס די סתימת הפרשה איז פאַר-בונדן (ניט מיט די ווערטער „ויחי יעקב“, נאָר) מיט דער (התחלת ה)סדרה – וואָס איר תוכן איז פטירת יעקב און די ענינים וואָס זיינען בשייכות דערמיט – איז רש"י משמיט דעם

44) שזה מורה שהם חיים אמיתיים כנ"ל בפנים. והרי יעקב מדתו הוא מדת האמת כמ"ש תתן אמת ליעקב. וזה שייך ליעקב לא מת – ראה רשב"א שם, ובארוכה תורת לוי"צ ע' ו' ואילך (לקוטי לוי"צ לזהר ח"א ע' קל. ח"ב ע' יא) ובתורת לוי"צ שם (ס"ע ז') „אמת ליעקב“ הוא תיבות „יעקב לא מת“.

45) להעיר מפרש"י תענית שם ד"ה וכי בכדי (חדא"ג שם), דלא מת גם בגוף. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1260 ואילך. חכ"ו ע' 7 ואילך.

46) ע"ד הפי' במאן דמחכין במילי דחוכמתא (זח"א קל, ב. ד"ה ואברהם זקן, תרס"ו).

ס'איז נסתם ממנו הקץ⁴⁸; וואָלט דער קץ נתגלה געוואָרן, וואָלט דעמאָלט געפעלט אין דעם ענין פון תוקף הגלות, ובמילא – אויך אין דער שלימות הגאולה וואָס קומט דורכן גלות.

עפ"ז קען מען אויך מבאר זיין וואָס רש"י זאָגט „שביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו“. דלכאורה, רש"י קומט דאָך מבאר זיין דעם טעם פון דעם וואָס „פרשה זו סתומה“, וואָלט דאָך גע-ווען גענוג ער זאָל זאָגן „שנסתם ממנו הקץ“. וואָס איז דאָ נוגע צו דערציילן אַז „ביקש לגלות את הקץ“?

נאָר אין דעם איז מרומז, אַז אדרבה, דוקא דורכן „נסתם ממנו“ האָט זיך אויס-געפירט זיין בקשה „לגלות את הקץ לב-ניו“: די סתימת הקץ איז ניט קיין העלם צוליב העלם ח"ו, נאָר איר תכלית איז בכדי אַז דורך איר זאָל שפעטער אַרויס-קומען דער גילוי הקץ, כנ"ל.

און דאָס מיינט „ביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו“: בשעת יעקב האָט געוואָלט ממשיך זיין און מגלה זיין לב-ניו די גאולה, איז בכדי אַז בניו זאָלן דאָס האָבן בשלימות, איז געווען סתימת הקץ, און דאָס איז געווען די הכנה, אַז דערנאָך זאָלן זיי מקבל זיין דאָס וואָס ביקש יעקב לגלות – די גילויים פון דער גאולה העתידה⁴⁹.

(משיחת ש"פ ויחי תשכ"ה)

48) להעיר מכלי יקר כאן.

49) ראה רבינו בחיי (וטור הארוך) כי כל עניני יעקב ומקריו הם רמז לגלותינו הג'.

מקיים המצות – דאָ ווערט אָפּענערהייט אַנטפלעקט אַז תומ"צ איז דער אמת'ער חיות פון אידן⁴⁷.

ובמילא – איז פאַרשטאַנדיק אַז דוקא דורך דעם דריקט זיך אויס דער אמת'ער חיות פון יעקב (וכנ"ל „הוא בחיים“ – דורך דעם וואָס „זרעו בחיים“) – „ויחי יעקב“.

דערמיט ווערט נאָך בעסער פאַר-שטאַנדיק וואָס רש"י ברענגט בלויז די ערשטע צוויי טעמים און ניט דעם טעם פון „סתם ממנו כל צרות שבעולם“, ווייל פונעם קיום התומ"צ אין זמן פון „סתם... כל צרות“ איז נאָך קיין ראי' ניט אַז דאָס איז אַ חיות בלי שינוי; דער אמת'ער „ויחי“ ווערט נתגלה אין דער עבודה אין דעם זמן פון צרת השעבוד און סתימת הקץ.

און דעמאָלט – ווען דער „ויחי“ פון תורה ומצות טוט זיך אויף אויך אין זמן פון גלות ושעבוד, ווערט נתגלה די כוונה פנימית און דער תכלית פון דעם גלות און צרת השעבוד, אַז דוקא דורך דעם קומט מען צו צו די גילויים פון דער גאולה בתכלית השלימות.

י"ד. דערמיט ווערט אויך פאַרשטאַנ-דיק דער פנימיות'דיקער טעם פאַרוואָס

47) וע"ד הידוע (ד"ה אני ישנה תש"ט. וראה לקו"ש חט"ז ע' 36 ואילך) דדוקא בזמן הגלות מאיר בחי' יחידה שבנפש (שבו מתלבש ניצוץ קטן בורא (ע"ח שמ"ב פ"א)) שעלי' אומרים חבוקה ודבוקה בך... יחידה לייחדך שדבוקה תמיד בעצמות א"ס. ושם פ"א: ובכח זה עמדו ישראל נאמנים להוי' בגלות מצרים.

